

/// Tabajdi Gábor

=== Kémtörténetek másként? =

Mezei József: *Kémelhárítás Magyarországon, 1975–1985.*

ÁBTL-Kronosz, Budapest, 2025. 232 oldal

Léteznek a Kádár-korszak állambiztonságának egységes, elbeszélhető története, vagy csak töredékekben írható le a politikai rendőrség múltja? Egy nemrég megjelent könyv, Mezei József *Kémelhárítás Magyarországon, 1975–1985* című munkája¹ új megvilágításban látatja ezt a kérdést. A kötet olvasói nemcsak a BM III/II. Csoportfőnökség működésének kerekeit ismerhetik meg részletesen, de jól számszerűsíthető válaszokat kaphatnak a kémelhárítás aktívításáról is. Ám a könyvnek számos további olvasata is lehetséges. A munka az állambiztonság történetével kapcsolatos kutatás izgalmas és neuralgikus pontjaira is ráirányíthatja az olvasó figyelmét. Recenzióm a mű továbbgondolásának szándékával készült.

== Állambiztonsági történetektől a történeti feldolgozásokig

A politikai rendőrség történetének megírására először magának a szervezetnek az illetékesei vállalkoztak. A Kádár-korszak konszolidált állambiztonságának vezetői (mint a legendaképzés és a történetkonstruálás mesterei) saját múltjuk leír(at)ásának többször nekifutottak; akár oktatási, akár propagandisztikus, akár a szakmai

¹ = Mezei, 2024.

Geréb Sándor
igazolványképe.

ÁBTL 2.8.1. l.s. l/1. t. 9929.

professzionizációt támogató „történeti” célzattal.² A különböző bizottságok és szerzők produktumai, a Rendőrtiszti Főiskola Állambiztonsági Tanszékének kiadványai és szakdolgozatai ma már az ÁBTL-ben kutathatók.³ Idővel több egykori titkosszolga történészként lépett a nyilvánosság elé, míg néhányan visszaemlékezéseket publikáltak. A nyilvánosságban történész-propagandistává váló Hollós Ervin példáját⁴ követte például az egyházi elhárítás egykori parancsnoka, Geréb Sándor is. (Az állambiztonság tisztjeinek körében pedig relatív népszerűségnek örvendtek az egyetemek történelem szakjai is.)⁵ Az ilyen keretek között született munkáknak az ideologikus jellege közismert, az önlegitimáció szándékával írt szövegek csúsztatásai fokozatosan tárulnak fel.⁶

A most megjelent kötet azt az öröndetes fejleményt jelzi, hogy az állambiztonság utódszerveinél, illetve napjaink rendvédelmi képzéseiben immár kritikai jelleggel zajlik a történeti kutatómunka. A Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájában a széles olvasóközönség számára hozzáférhető és haszonnal forgatható tudományos dolgozatok szülehetnek meg a közelmúlt történeteiről. Ez a fejlemény akár felcsillanthatja azt a reményt is, hogy a ma még nehezebben vagy egyáltalán nem elérhető (az ÁBTL-nek át nem adott) dossziékhoz is hozzáférhetnek majd a szaklevéltárban a kutatók. (Amint az egykorú zsargonban megfogalmazták: „demisztifikálni” lehet az egykori titkosszolgálatok működését.) Ha a kutatói nézőpontból egy pillanatra széttekintünk, látható, hogy egy ilyen munka maximálisan igazodik az ÁBTL létrehozásának szándékához is. A könyvben és az ehhez hasonló szövegekben az állambiztonsági iratok korabeli funkciójuktól (lényegében zsaroló, manipulációs potenciáljuktól) megfosztva történeti do-

2 == Tabajdi, 2008.

3 == Ezek őrzési helye: ÁBTL 4.1. A-anyagok.

4 == Hollós Ervin pályaképét és publikációit ld.: <https://neb.hu/asset/phpc8bmvW.pdf>
(utolsó letöltés: 2025. augusztus 22.).

5 == Tabajdi, 2008.

6 == Forrásértéküket ugyanakkor növeli, hogy bizonyos adatsorok és források ezek révén maradtak ránk.

kumentumokká válhatnak, különböző tudományterületek számára hasznosulhatnak forrásanyagként.

Mezei József könyve, mely a szerző doktori disszertációján alapul, a rendészettudomány felől értelmezi az iratokat, ugyanakkor kétségkívül hasznos és tanulságos történeti munka. A szerző szövege ugyanis érdemben kapcsolódik a jelenkortörténeti diskurzushoz. A hivatkozások között az állambiztonság történetével kapcsolatos mérvadó publikációkat olvashatunk, legyen szó a Betekintő cikkeiről, tanulmánykötetokről vagy monográfiákról. A szerző precizitását első átlapozásra érzékelteti a kötetben szereplő 911 aprólékos lábjegyzet. Ezek legnagyobb részben forrásmegjelölések, ám az érdemi szakirodalmi hivatkozások mellett fogalommagyarázatokat is olvashatunk a hivatkozásokban. Így akár ezek a tudományos munkákban meghatározó „apró betűs részek” is kirajzolják azokat a megközelítéseket, amelyeket a szerző a disszertációjában érvényesített. Ám akárhonnán is nézzük, összességben a könyv egy igen fegyelmezett szerzői, szerkesztői teljesítmény, s a tudományos kiadványok minden alapvető formai kritériumának megfelel. Alábbiakban ennek jegyében foglalkozom vele.

= = A tényfeltárás eredményei

A szaklevéltárban kutathatóvá váló állambiztonsági történetek elsődleges feldolgozása értelmezhető egyszerű tényfeltárásként is.⁷ A megismerhető elemi történetek, események vagy éppen adatok rendezése nélkülözhetetlen a titkosszolgálatoktól ránk hagyott dokumentumok elemzéséhez. Mezei József a kémelhárítás világának temérdek strukturális jellemzőjét (belső szabályait) és működési adatát dolgozta fel és értelmezte munkájában.

Vajon mit mond el a kádári kémelhárításról, hogy éves átlagban csak 14 főt szervezett be 1975 és 1985 között? S az, hogy az adott évtizedben összesen behálózott 144 külföldi személy közül ötven volt osztrák, huszonöt NSZK- és hét olasz állampolgár?⁸ A vonatkozó fejezetek részletes elemző munkája ilyen, a BM III/II. Csoportfőnökség mindennapi működésével kapcsolatos kérdések megválaszolásához vihet közelebb. A könyvben közölt adatok révén az is feltárul, hogy a hazai aktivitás mellett milyen határon túli hatókörrel rendelkeztek a különböző állambiztonsági részlegek. Kétségtelen, a kémelhárítás a hidegháborús transferek egyik meghatározó szereplőjeként is vizsgálható. Populárisabb megközelítésben a korszak kémjátszmáinak háttere tárul fel a kötet lapjain. Az adatgazdag munka ugyanakkor a korabeli magyar társadalomról is láttelepet ad. A kötet hatástörténetéről spekulálva felmerült bennem, hogy vajon mennyien és milyen közegben fogják idézni, hogy egy évtized alatt a hálózatból kizártak (1629 fő) kapcsán 265 esetben rögzítettek valamilyen „negatív okot”? (Az állambiztonsági kategorizálás szerint „meg-

7 = = A tényfeltáró munka kezdeteiről ld. Révai (szerk.), 1991.

8 = = Mezei, 2024: 129.

bízhatatlan”, „feladatát nem teljesítő”, az „együttműködést megtagadó” állampolgárookra utaltak ezzel a számmal.⁹⁾

A kötet első része a kémelhárítás szervezetének kialakulását és az egyes részlegek feladatköreit mutatja be részletesen. Az alapvetően a belső parancsok (normák) alapján ismertetett struktúrát a kémelhárítás világa iránt érdeklődők bizonyosan haszonnal forgatják majd. A 44. oldalon táblázatban is összefoglalt szervezettörténet különösen praktikus segítség minden kutatónak.

A részlegek feladatkörével, az éves beszámolókból megismerhető tevékenységformákkal foglalkozó fejezetek kutatói kérdéseket inspiráló megállapításokat is tartalmaznak. Néhány terminológiai pontatlanság azonban sajnálatosan a fejezet-címekben is fellelhető. A BM III/II. Csoportfőnökségen aligha beszéltek „magyar érdekről” (az emigránsok megfigyelése kapcsán), a „nemzetgazdaság” helyett pedig a szerv (önértelmezése szerint) a népgazdaságot védelmezte.

A kötet második felének elemző szakaszai a szervezet általános tevékenységével kapcsolatos kérdéseket járnak körül, ám a szűkebb szakmai, szaktörténeti állításokon túl a szerző gondolatvilágában jól érzékelhetően jelen van a szélesebb társadalomtörténeti igény is. A kémelhárítás működésének számadatai például összevethetők a Magyar Népköztársaságba beutazó külföldiek adataival. 1975-ben ez a szám meghaladta a 9,5 milliót, és egy évtized alatt a másfélszeresére nőtt. Innen nézve a beutazók tengerében (látszólag) elvesznek a kémelhárítás kapcsolatai.¹⁰

Fontos azonban megjegyezni, hogy a rendelkezésre álló hálózati és operatív statisztikák nem szólnak az állambiztonság összes erőforrásáról. A hivatalos, alkalmi és társadalmi kapcsolatok számáról csak sporadikus adatok állnak rendelkezésre más forrásokból. A szigorúan titkos (SZT) állomány szerepéről viszont több publikáció is megjelent,¹¹ és az eddigi áttekintések nyomán megállapítható, hogy ez a kontingens igazán fontos feladatot éppen a kémelhárítás területén lát(hat)ott el. Az SZT-tisztek működésének bemutatása nélkül nem lehet teljes a szervezet tevékenységének (és hatástörténetének) ismertetése.

Ettől eltekintve a kötetből immár számszerűsítve is kirajzolódik, hogy kik álltak a Magyar Népköztársaság kémelhárítóinak célkeresztjében. Első megközelítésben a feltáruló összefüggések nem szolgálnak meglepetéssel. A kémelhárítás „cél-személyei” között a diplomaták, a külkereskedők, valamint a be- és kiutazó ösztöndíjasok voltak a legtöbben. Ugyanakkor a részletes adatszerű megközelítés akár mélyebb mintázatokot is feltárhat, és a kádári (kül)politika kontextusában is vizsgálható: miként viszonyultak ezek a statisztikai adatok a korszak külpolitikai ori-

9 == Uo. 134.

10 == Uo. 145.

11 == Orgoványi, 2011. További publikációk: <https://www.betekinto.hu/hu/taxonomy/term/121> (utolsó letöltés: 2025. augusztus 10.).

entációjához vagy akár a Varsói Szerződésen belüli titkosszolgálati munkamegosztáshoz? A válaszok a diplomáciatörténettel vagy a nemzetközi kapcsolatok történetével foglalkozók számára is fogódzókát jelenthetnek.¹²

== Mozaikok vagy átfogó elbeszélés?

Az állambiztonság történeteiről szóló terjedelmes irodalom döntő mértékben ügyközpontú leírásokat tartalmaz.¹³ A személyes (egyéni) kutatási tervek nyomán, illetve az adott kutatási lehetőségek révén az elmúlt két évtizedben főként esettanulmányok, illetve egy-egy szűkebb területet bemutató publikációk születtek.¹⁴ S bár több projekt is nekifutott az állambiztonság szervezettörténetének leírásához, a BM III. Főcsoportfőnökség egységeinek bemutatásáról még nem áll rendelkezésre átfogó összefoglalás. Ez a kötet a korábbi fontos részeredményeket¹⁵ bővíti, illetve teszi teljesebbé a kémelhárítás világával kapcsolatban. (A munka nemcsak a BM III/II. Csoportfőnökség 1975 és 1985 közti struktúráját tárja fel, hanem áttekintést ad a kémelhárítás részlegeinek átalakulásáról is a teljes korszakban.) Azonban a szerző nem élt azzal a lehetőséggel, hogy a kémelhárítás eddig feltárt történeteit az immár precízebben látható struktúrában elhelyezze.

A vonatkozó fejezetek kisebb részben jogszabályokra, döntően (a levéltárban rendezett és nagyrészt digitalizált) parancsokra támaszkodnak. Így ezek a szakaszok hasznosak lesznek majd mindazoknak, akik részletesebben akarnak eligazodni a kémelhárítás struktúráiban. Például könnyeb lesz majd értelmezni az egy-egy fejeletben, megjegyzésben szereplő BM III/II-es megjelölést is. Ám az aprólékos kutatói teljesítményt értékelve felvethető, hogy a kémelhárítás bemutatásánál hiányoznak a szerv létszámadatai. Így a szervezet váza szépen kirajzolódik, de a nagysága, valódi méretei homályban maradnak. A jogszabályok, belügyi parancsok (normák) precíz leírásait olvasva felmerül(het) az olvasóban az a kérdés is, hogy a valóságos működés miként töltötte ki ezeket a strukturális kereteket. Remélhető, hogy a közeljövő kutatásaiban a szervezettörténeti és a különböző megközelítéseket alkalmazó esettanulmányok kölcsönösen erősítik majd egymást, így további érvényes leírások születhetnek a kémelhárítás mindennapi, gyakorlati munkájáról is.

Hasonló kérdések vethetők fel a pártirányítással kapcsolatban is. Itt a szerző a vonatkozó normaszövegek idézése mellett Finszter Géza rendszerváltáskori tanulmányára hivatkozik, noha a jelenkortörténeti irodalomban az állambiztonság

12 == Az ilyen típusú megközelítésekkel kapcsolatban ld. Andreidesz–Madarász–Soós (szerk.), 2018.

13 == A kivételek között említhető a kémelhárítás világával kapcsolatban: Ungváry, 2009.

14 == Az állambiztonsági bibliográfia megtalálható a levéltár honlapján: <https://www.abtl.hu/allambiztonsagi-bibliografia/> (utolsó letöltés: 2025. augusztus 10.).

15 == Tóth 2011; Cseh–Okváth (szerk.), 2013; Ehrenberger, 2018; Simon 2021. További publikációk: <https://www.betekinto.hu/hu/taxonomy/term/178> (utolsó letöltés: 2025. augusztus 10.).

és a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) viszonyrendszere egy fontos, több publikációban is elemzett problémakör.¹⁶ Kutatóként hozzátehetjük, hogy a téma vizsgálatához máig kiaknázatlan forráscsoportot jelentenek a BM III/II. Csoportfőnökség MSZMP-szervezeteinek iratai.¹⁷

A könyv – címe szerint – a kémelhárítás világát 1975 és 1985 között tárgyalja. Ezeknek az időbeli határoknak az indoklása szerint a helsinki békefolyamat és Gorbacsov fellépése olyan politikatörténeti határpontok, amelyek döntő mértékben változtatták meg a titkosszolgálati munka külső feltételeit. Bár ennek a tézisnek a részletesebb kifejtése a szövegben leginkább elszórtan szerepel, bizonyosan alaposabban lehetne érvelni mellette (és ellene) más dokumentumokat is ismeretve. (Ehhez az ÁBTL-ben kutatható éves – statisztikai – összefoglalók és jelentések mellett a Magyar Nemzeti Levéltár [MNL] Országos Levéltárában őrzött belügyi vezetői értekezletek anyagai szolgálhatnak hasznos munícióval.) Ugyanakkor kutatóként nehéz nem észrevenni, hogy a címben szereplő időhatárok megegyeznek a levéltárban fellelhető statisztikák évkörével. A jelenleg ÁBTL I.11.10 (II.) irategyüttese alá besorolt egykorú statisztikák tartalomjegyzékében ugyan szerepelnek a korábbi évek anyagai is (1958-tól), ezek az iratok azonban nem találhatóak meg az adott dossziékban.

A kötet elemző fejezetei tehát a levéltárban egy-két dobozban fellelhető, a BM III/II. Csoportfőnökségen készült, az 1975–1985-ös évekre vonatkozó, lepdőnyi statisztikai táblázatait dolgozták fel. A szerző különböző adatsorok révén szemléletes grafikonokat és ábrákat készített. Ezzel áttekinthetőbbé tette az egykorú terjedelmes, talán a részadatok miatt nehezen követhető jelentéseket is. A könyvben konkrét ügyek, nyomozások, eljárások, megfigyelések annyiban szerepelnek, amennyiben azok statisztikai háttéranyagokban megjelennek. Az eddig feltárt egyedi esetek, esettanulmányok megállapításai jórészt hiányoznak a munkából.¹⁸

A könyvben közölt elemzések a statisztikai lapok rendjét követik. A fő fejezetek is az elsődleges források világát idézik, a szakzsargonból vett kifejezéseket tartalmaznak. Igaz, ennek köszönhetően az állambiztonsági aktivitás számszerűsíthető területei fegyelmezett rendben sorakoznak egymás után. A kötetben összesen 47 diagram szerepel. Így az adott forrásbázison a kémelhárítás világának számszerű bemutatása kifejezetten széleskörű. (A statisztikai megközelítéseket nem kedvelők számára bizonyosan kimerítő.) Az adatok visszakereshetők, ellenőrizhetők, mivel a lábjegyzetek jelentős része az adott statisztikai lapra történő hivatkozás. A szö-

16 == Krauholosán, 2014.

17 == Igaz, az irattározás rendje miatt több forrásegyüttes 1983-ig maradt fenn, illetve került egykor a Magyar Országos Levéltárba. MNL OL 841. fond. (A BM III/II. Csoportfőnökség Bizottsága).

18 == Ezzel kapcsolatban a Betekintő „kémelhárítás” témakörbe sorolt publikációi jó szívvel ajánlhatók.

veg elemző részei ezekhez a számsorokhoz, összefoglaló megállapításokhoz fűznek magyarázatokat, kommentárokat.

= = = Az adatokon túl – a továbblépés lehetőségei

A könyv második részének elemzései egyszerre jelenthetnek kapaszkodót és erősíthetik meg a kutatói kérdésfeltevést (gyanút): Vajon a „termelési adatként” is olvasható beszámolók mögött milyen valós aktivitás zajlott? Mivel azonban a témérdek adat e munka alapján nem vehető össze az emberi erőforrásokkal (az egykori megfogalmazásban az operatív erők nagyságrendjével), számos alapvető kérdés megválaszolása marad a későbbi elemzések számára: Vajon a kádári kémelhárítás túlméretezett vagy visszafogott szervezet volt? Összességében hatékony vagy slampos működés jellemezte? Ha előre tekintünk: bárki is fogalmazzon meg ezzel kapcsolatos állításokat, vagy vizsgálja a közkézen forgó sommás ítéleteket, ezt immár statisztikai adatokkal is ütköztetheti. Sőt némi számolással megválaszolhatók a kíváncsi diákokat, levéltár-látogatókat, filmnézőket, forgatókönyvírókat érdeklő „tényszerű” kérdések is: egy tartótisztnek mennyi hálózati embere volt, illetve hány ügyfel foglalkoztak egyszerre? Mi lehet igaz az állambiztonsággal kapcsolatos szóbeszédemből: voltak túlterhelt egységek, vagy „kávéházi csekistaként” működtek a magyar szervek? Ám hogy ne pusztán a személyeket érintő kérdéseknél maradjak: a kutatható akták révén részben azonosíthatók a kémelhárítás különböző titkos helyszínei (elsősorban a K- és T-lakások) is. Így ezek sem pusztán számadatként léteznek, hanem akár vizuálisan (topgrafikusan) is megjeleníthetők.¹⁹ Mindezek a példák tehát azt mutatják, hogy ha a szervezet működésének alapvető kereit kívánjuk körüljárni, akad még hozzáférhető forrás.

Ráadásul a hivatkozott irategyüttes esetében a bürokrácia működésének teljes(ebb) vertikuma is fennmaradt. Az éves statisztikai összefoglaló adatok és az egyedi ügyek közti kapcsolatot (a könyvben is idézett) statisztikai háttéranyagok jelentik. Az illetékesek (az operatív nyilvántartással megbízottak) aprólékosan beszámoltak a részlegek teljesítményéről, tételesen felsorolva például az év során kezdeményezett eljárásokat éppúgy, mint a megfigyelés alá vont állampolgárokat (valós névvel) és a beszervezett vagy kizárt hálózati embereket (fedőnévvel).²⁰

Így bár a statisztikai számsorok teljes tényyszerűsége könnyen vitatható, az adatok érvényessége mellett is számos érv szól. A szervezet bürokratikus, fegyelmi rendje miatt az ismert egyedi ügyeket ott láthatjuk az összesített adatokban. A statisztikai rubrikák olykor keszkekusza számai mögött valós személyek, nyomozások,

19 = = Az állambiztonság helyszíneit bemutató legfrissebb digitális fejlesztés a szaklevéltár honlapján található: <https://www.abtl.hu/topotema/> (utolsó letöltés: 2025. augusztus 10.).

20 = = Az idézett statisztikai változásjelentések mutatnak rá arra, hogy miként lesz egy állambiztonsági eseményből (legyen az egy eljárás elindítása vagy hálózat bármilyen változása) több helyen rögzített adat.

manipulatív kezdeményezések, magyarán a mindennapi titkosszolgálati munka állt. E logikát másként alkalmazva, egy-egy ügy, eljárás vagy hálózati személy szerepe a statisztikák szerint (vitatható pontossággal²¹) elhelyezhető az állambiztonság összetevékenységében is.

A könyv kapcsán érdemes szót ejteni az állambiztonság történeteinek dekódolásáról is. A BM III. Főcsoportfőnökség aktivitásának leírásai a dokumentumok többségében fedőnevekkel és egyéb technikákkal védett történetként maradtak ránk. A titkosszolgálatok logikája szerint az egyes intézkedések elbeszélhetőek konkrét nevek, helyszínek, kapcsolódó események stb. nélkül. Ennek mintaképei a pártállami vezetés számára készített Napi Operatív Információs Jelentések (NOIJ),²² amelynek ismert formája a kötet által tárgyalt időszakban alakult ki (és ugyancsak hasznosak lehetnek a kémelhárítás általános tevékenységének bemutatásához). A különböző esetleírások így sok esetben „légüres terekben” maradtak, tág teret kínálva az olvasói interpretációknak (rosszabb esetben a fantáziának). A kötetben részletesen elemzett statisztikák első megközelítésben szintén megfogható konkrétumok nélkül beszélnek a kémelhárításról. Így a különböző források összekötése, a strukturális kapcsolatok feltárása elemi kutatói feladat. Mezei József munkája ebben az aprólékos forráskritikai munkában a kezdeti lépéseket segítheti.

A könyv az *ÁBTL Közelmúltunk hagyatéka* címet viselő sorozatában jelent meg, megerősítve a szaklevéltár helyét a meghatározó jelenkortörténeti műhelyek között. Az igényes kötetet forgatva nem feledkezhetünk meg a könyv másik kiadójáról (több intézmény koprodukciós partneréről): a pécsi Kronosz nem először járul hozzá a maga eszközeivel a tartalmas tudományos diskurzushoz.

Talán nem felesleges (sem közhelyszerű) a könyv bemutatása kapcsán is megerősíteni, hogy a történelmi kutatómunka, a levéltári tevékenység és az állampolgárok kiszolgálása (az egyéni és közösségi információs kárpótlás) leghatékonyabban szerves egységben működhet. Hiszen ez a könyv éppúgy segítheti az iratok kezelését, mint a komplexebb kutatást vagy egy-egy személyes (család)történet értelmezését.

== Zárszó helyett óhaj

A kötet egyszerre egy megbízható adattár és egy aprólékos (de nem végleges) szervezettörténeti összefoglaló. Önálló szakmunka, egyszersmind a későbbi elemzések hasznos segédlete. Történeti munkaként egy elsődleges elemzési kísérlet a kémelhárítás működésének átfogó, adatszerű értelmezésére.

21 == A különböző számok tényszerűségéről bizonyára még hosszas viták folynak majd. Nyilván másként értelmezhetők például a beszerzési módszerekre, a hálózati személyek nyelvtudására vagy éppen az állampolgárságukra vonatkozó adatok.

22 == Müller, 1999.

A könyvet olvasva csak megerősödhet néhány régóta megfogalmazott kutatói óhaj. A felhasznált alapvető statisztikai összefoglalók (részben vagy egészben, adatsorokként vagy szkennelve) digitalizálásra, online publikálásra érdemesek. Talán az állambiztonsággal kapcsolatos történetek racionalizálását is segítené, ha az egyébként semmilyen szenzitív adatot nem tartalmazó statisztikák publikálásra kerülnének. Addig is Mezei József munkáját forgatva, a kötet tapasztalatait és tanulságait hasznosítva folytathatjuk a kutatói munkát a hatékonyabb szakmai párbeszéd és kooperáció reményében.

=== Levéltári források ===

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
ÁBTL 4.I. A-anyagok

Magyar Nemzeti Levéltár (MNL OL)
MNL OL 84I. fond. (A BM III/II. Csoportfőnökség Bizottsága)

=== Hivatkozott irodalom ===

Andreidesz–Madarász–Soós (szerk.), 2018
Diplomácia – Hírszerzés – Állambiztonság. Szerkesztette: Andreidesz Gábor, M. Madarász Anita, Soós Viktor Attila. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest.

Cseh–Okváth (szerk.), 2013
A megtorlás szervezete: a politikai rendőrség újjászervezése és működése, 1956–1962. Intézménytörténeti tanulmányok. Szerkesztette: Cseh Gergő Bendegúz, Okváth Imre. ÁBTL–L' Harmattan, Budapest.

Ehrenberger, 2018
Ehrenberger Róbert: A BM III/V. Csoportfőnökség szervezettörténete 1971–1990 között. Betekintő, 1. sz. 1–15.

Krahulcsán, 2014
Krahulcsán Zsolt: A párt belügye. A politikai rendőrség és az MSZMP a korai Kádár-korszakban (1956–1962). L' Harmattan, Budapest.

Mezei, 2024
Mezei József: Kémelhárítás Magyarországon 1975–1985. ÁBTL–Kronosz, Budapest–Pécs.

Müller, 1999

Müller Rolf: Napi Operatív Információs Jelentések, 1979–1989. In *A Történeti Hivatal évkönyve 1999.* (Trezor, 1.) Szerkesztette: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 251–284.

Orgoványi, 2011

Orgoványi István: A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségének szigorúan titkos állománya. *Betekintő*, 1. sz. 1–15.

Révai (szerk.), 1991

Törvénytelen szocializmus. A [Németh-kormány által kinevezett] Tényfeltáró Bizottság jelentése. Szerkesztette: Révai Valéria. Zrínyi Kiadó – Új Magyarország Kiadó, Budapest.

Simon, 2021

Simon István: III/1. A Belügyminisztérium vizsgálati osztálya 1962–1990. L'Harmattan, Budapest.

Tabajdi, 2008

Tabajdi Gábor: Állambiztonság – propaganda – történetírás. Töredékek az állambiztonsági irattár működésének történetéhez (1965–1980). *Betekintő*, 2. sz. 1–9.

Tóth, 2011

Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945–1990. *Betekintő*, 2. sz. 1–40.

Ungváry, 2009

Ungváry Krisztián: A Kádár-rendszer kémelhárítása. In *Évkönyv XVI. Kádárizmus – mélyfúrások.* Szerkesztette: Tischler János. 1956-os Intézet, Budapest, 353–409.

Kulcsszavak

=====

Kádár-rendszer, kémelhárítás, politikai rendőrség, recenzio

= *Spy Stories with a Difference?* =

/// A BOOKREVIEW ON

**József Mezei: *Kémelhárítás Magyarországon, 1975–1985*.
[Counterintelligence in Hungary, 1975–1985].**

ÁBTL-Kronosz, Budapest, 2024. 232 p.

József Mezei's *Counterintelligence in Hungary, 1975–1985* offers a data-rich analysis of the operations of the Ministry of Interior's Department III/II. In contrast to thematically focused historical studies, this work provides a comprehensive overview of a decade of Hungarian counterintelligence activity, covering the period between the Helsinki Conference and Gorbachev's *perestroika*.

Its conclusions – grounded in meticulous statistical analysis – and the accompanying chapters, which present a detailed account of the organizational structure, also serve to outline new directions for research. However, the synthesis of these data series (and additional statistical materials) with the existing knowledge of the history of the state security could yield a more precise and realistic picture of the everyday operations of counterintelligence under the Kádár regime.

Vágner Anna, az illegális *Beszélő* folyóirat gépírónöje, 1987.

Fortepan / Hegedűs Judit